

Як зберегти Карпати та інші гірські регіони Європи

Під таким гаслом протягом трьох днів, 8-10 вересня 2010 р., в м. Ужгороді під патронатом Президента України та Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи проходила міжнародна науково-практична конференція «*Сталий розвиток Карпат та інших гірських регіонів Європи*». Її організаторами виступили Закарпатська обласна рада та Закарпатська обласна державна адміністрація за підтримки Програми Ради Європи «Зміцнення місцевої демократії та сприяння реформам місцевого самоврядування в Україні», Державного фонду сприяння місцевому самоврядуванню України та Міжрегіональної асоціації «Карпатський Єврорегіон».

Відкриваючи конференцію, голова Закарпатської обласної ради, член делегації України в конгресі місцевих і регіональних влад Ради Європи *Михайло Кічковський* зазначив, що в епоху стрімких глобалізаційних змін саме життя переконує: майбутнє гірських територій, і зокрема Карпат, залежить від об'єднання людських, інтелектуальних, матеріальних, управлінських та фінансових ресурсів й зусиль як державних інституцій, так і органів місцевого самоврядування та громадськості різних країн Європи. А відтак – спрямування їх на забезпечення життєвого і природного середовища від екологічних загроз і катастроф, на раціональне і науково обґрунтоване природокористування.

Територіальні органи влади та місцевого самоврядування країн Європи, в тому числі України, усвідомлюючи свою роль в суспільно-політичних процесах, висунули численні ініціативи щодо стабілізації клімату і адаптації територій до нових кліматичних умов. На пропозицію делегації України Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи серед пріоритетів своєї роботи на 2010 р. визначив і підготовку Резолюції та Рекомендації щодо сталого розвитку гірських регіонів Європи на прикладі Карпат, який, на переконання багатьох учасників конференції, за належної уваги європейської спільноти може стати своєрідним полігоном для відпрацювання збалансованої, взаємодоповнювальної моделі відносин «природа – суспільство – людина».

В роботі конференції взяли участь майже 150 представників 18 країн Європи – парламентарі, керівники ряду міністерств і відомств України та країн Карпатського регіону, представники місцевих і регіональних влад, органів місцевого самоврядування, вчені академічних установ, експерти міжнародних організацій.

Конференція пройшла під посиленою увагою вищого керівництва України та громадськості нашої держави, засобів масової інформації. Її учасникам надіслали свої вітання Президент України Віктор Янукович, Голова Верховної Ради Володимир Литвин, Прем'єр-міністр України *Микола Азаров*. В роботі конференції взяли участь і виступили заступник Голови Верховної Ради *Микола Томенко*, міністри України *Володимир Яцуба*, *Равіль Сафіуллін*, голова Держкомлісгоспу *Микола Шершун*, заступники міністрів *Михайло Томахін*, *Василь Яцюк* та ряд інших представників центральної влади.

Вагомості форуму надало і те, що в ньому взяли участь керівники Комітету з питань сталого розвитку Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи, зокрема *Гайя Доганоглу* та *Валерій Кадохов*, генеральний секретар Асоціації європейських прикордонних регіонів *Мартін Гілермо*, парламентарії не тільки України, а й Румунії, Угорщини, Словаччини, Чехії, керівники регіонів України та сусідніх держав, відомі учені, експерти, представники дипломатичних установ.

Активну участь у підготовці та проведенні конференції взяли наукові співробітники Інституту регіональних досліджень НАН України, зокрема директор Інституту, доктор економічних наук *В.С. Кравців*, завідувач відділу проблем ринкової інфраструктури та транскордонного співробітництва, доктор економічних наук *Н.А. Мікула*, старший науковий співробітник, кандидат економічних наук *П.В. Жук* та ряд інших. Зокрема, директор Інституту, доктор економічних наук *В.С. Кравців*, не тільки виступив на конференції з доповіддю про сучасний стан та напрямки вдосконалення регіональної політики сталого розвитку гірських територій України, а й керував однією з секцій: «Правові засади вирішення соціально-економічних проблем гірських регіонів», очолював робочу групу з доопрацювання проектів Декларації та інших резолютивних документів конференції. Доктор економічних наук *Н.А. Мікула* керувала секцією «Транскордонне та міжмуніципальне співробітництво, спрямоване на забезпечення сталого розвитку гірських регіонів» і виступила з доповіддю «Транскордонне співробітництво як інноваційний інструмент у забезпеченні розвитку Карпатського регіону». Науковці Інституту *Л.Т. Шевчук*, *У.Я. Садова*, *О.І. Гулич*, надали свої виступи до опублікованої напередодні книги про сталий розвиток Карпат.

У доповіді члена української делегації в Конгресі місцевих і регіональних влад Ради Європи, голови Закарпатської обласної ради *М. М. Кічковського* та виступах учасників конференції проаналізовано широкий спектр питань сталого соціально-економічного розвитку гірських регіонів Європи, в тому числі Карпат, висловлено як тривогу за майбутнє Карпат, так і нове бачення шляхів спільного вирішення проблем їх просторового розвитку, збереження екосистем гір, протидії природним та техногенним катастрофам, реалізації законодавчих ініціатив та міжнародних проектів, що мають міждержавну та європейську вагу, особливо в контексті глобальних кліматичних змін на планеті та перспективи перетворення Карпатського регіону в туристично-рекреаційний центр Європи.

За словами *Гайя Доганоглу*, в Конгресі щиро підтримують ініціативу української делегації щодо сталого розвитку гірських регіонів, зокрема Карпат, що віднесені Всесвітнім фондом природи до найважливіших і природних регіонів світу.

За словами *Валерія Кадохова*, Конгрес може і повинен приділити стільки уваги розвитку Карпат та інших гірських систем, скільки приділив свого часу Альпам.

У цьому руслі, на думку *Мартіна Гілермо*, найскладніше завдання – збалансувати економіку з екологією.

Висловлені у доповіді положення щодо ролі Карпат у формуванні сталого розвитку України, про напрямки вдосконалення регіональної політики щодо гірських територій та шляхи вирішення їх актуальних соціально – економічних проблем підтримали також Міністр регіонального розвитку та будівництва України *Володимир Яцуба*, директор Інституту регіональних досліджень НАН

України *Василь Кравців*, академік Національної академії наук України, директор Інституту географії НАН України *Леонід Руденко*, кандидат економічних наук, старший науковий співробітник Інституту регіональних досліджень НАН України *Петро Жук* та ряд інших.

В 6 тематичних секціях, що пройшли на високому науково-теоретичному рівні, було не тільки проаналізовано роль гірських регіонів, правові основи соціально-економічного розвитку, а й розкривалися перспективи втілення принципів сталого розвитку Карпат у різних сферах життєдіяльності на основі європейського досвіду державної політики для гірських регіонів.

Так, у секції «*Правові засади вирішення соціально-економічних проблем гірських територій*» перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи *Микола Шершун* інформував присутніх про Розвиток екологічного законодавства України в контексті правової системи Європейського Союзу.

Заступник Міністра охорони навколишнього природного середовища України *Михайло Томахін* вважає, що підписана 7 країнами Карпатська конвенція є правовою основою сталого розвитку Карпат та охорони їх природного різноманіття.

Досвідом вирішення соціально-економічних та екологічних проблем у своїх країнах поділилися професор Дебреценського університету *Іштван Шулі-Закар* (Угорщина) та заступник голови Пряшівського самоврядного краю *Ян Раган* (Словаччина) та ряд інших.

Чимале зацікавлення викликав виступ виконавчого директора Закарпатського відділення Асоціації міст України *Олега Лукші*, який порівнював європейський підхід до гірських регіонів з українським: «Практично в усіх «гірських» європейських країнах стратегія державної політики щодо гірських регіонів базується на принципах сприяння і стимулювання розвитку, а не запровадження компенсаційних механізмів мешканцям гір, як це в Україні».

На секції «*Захист природного середовища як передумова для сталого розвитку гірських регіонів*», на якій головували президент Асоціації Карпатських національних парків та охоронних територій (Словацька Республіка) *Іван Волощук* та академік Національної академії наук України, директор Інституту географії НАН України *Леонід Руденко*, виступили: доктор фізико-математичних наук, декан географічного факультету Ужгородського національного університету *Степан Поп*, доктор біологічних наук, директор Карпатського біосферного заповідника *Федір Гамор*, академік НАН України, ректор Національного лісотехнічного університету (м. Львів) *Юрій Туниця*, кандидат біологічних наук, департамент, лісової ботаніки, дендрології та біоценозу Менделівського університету м. Брно (Чеська Республіка) *Зденек Груби* та ін.

Гостра дискусія точилася і під час роботи секції «*Збереження біорізноманіття, удосконалення лісогосподарської, водогосподарської та аграрної діяльності в горах*», яку вели голова Державного комітету лісового господарства України *Микола Шершун* та професор Пряшівського університету (Словацька Республіка) *Йозеф Терек*. Мова йшла насамперед про те, як забезпечити господарювання в гірській місцевості, не зашкодивши природі, як, зберігаючи існуючий ландшафт і екосистему, захистити басейни рік від повеней, гірські схили від зсувів та інших негативних

проявів. Своїми думками поділилися перший заступник голови Державного комітету водного господарства України *Михайло Яцюк*, кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного бізнесу та світової політики Закарпатського державного університету *Орест Іваницький*, доктор геолого-мінералогічних наук, професор Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу *Олег Адаменко*, директор Верхньотисянської дирекції охорони природи та вод Угорщини *Гашпар Боднар*, доктор біологічних наук, професор *Степан Стойко*, професор Пряшівського університету (Словацька Республіка) *Йозеф Терек*, Член Ради краю Височіна з питань регіонального розвитку (Чехія) *Мартін Гускі*.

Робота секції «Транскордонне та міжмуніципальне співробітництво, спрямоване на забезпечення сталого розвитку гірських територій», де головували доктор біологічних наук, директор Карпатського біосферного заповідника *Федір Гамор*, секретар делегації Угорщини в Конгресі місцевих і регіональних влад Ради Європи *Георгі Іллейш*, завідувач відділу проблем ринкової інфраструктури та транскордонного співробітництва Інституту регіональних досліджень НАН України (м. Львів) *Надія Мікула*, засвідчила важливість міждержавної та міжрегіональної співпраці у забезпеченні ефективного розвитку та функціонування гірських територій, реалізації відповідних законодавчих ініціатив та міжнародних проектів.

Важливим фактором соціально-економічного розвитку гірських регіонів може стати туризм. Це неодноразово підкреслювали промовці на відповідній секції, роботою якої керували голова Державної служби туризму і курортів України *Анатолій Пахля*, декан географічного факультету УжНУ *Степан Поп* та директор Агенції регіонального розвитку «Полонина», генеральний секретар Міжнародної Асоціації «МАІРР» (Словацька Республіка) *Святослав Густяк*. Багатогранні аспекти цієї тематики висвітлили заступник голови Закарпатської ОДА *Володимир Гоблик*, завідувач кафедри туризму УжНУ *Федір Шандор*, голова Асоціації зеленого туризму Саболч-Сатмар-Березької області *Арпад Ганус*, директор НПО «Реабілітація» *Іван Лемко* та ін.

У виступах учасників конференції та прийнятих ними документах неодноразово наголошувалося на глобальності проблем і необхідності об'єднання зусиль та спільності дій на всіх рівнях з метою:

- а) впровадження стандартів екологічного законодавства Європейського Союзу в законодавчі акти країн – членів Ради Європи на національному, місцевому і регіональному рівнях;
- б) розробки та впровадження міжнародних і національних програм розвитку гірських територій відповідно до вимог рамкових конвенцій та інших міжнародних угод про охорону гірських регіонів, сталий розвиток Карпат і Альп;
- в) застосування на всіх рівнях просторового планування розвитку гірських регіонів керівних принципів сталого просторового розвитку Європейського континенту, визначених СЕМАТ;
- г) внесення до міжнародних і національних законодавчих актів та програм положень, що визначають політику забезпечення сталого розвитку гірських територій і передбачають:
 - здійснення реальної інституційної і фінансової підтримки розвитку транскордонної співпраці;

- проведення гнучкої політики підтримки місцевих ініціатив і планів соціально-економічного розвитку гірських регіонів;
- обов'язкового врахування інтересів і місцевих особливостей гірських регіонів, їх населення, а також раціонального використання ресурсного потенціалу цих територій;
- визнання міжнародної та загальнонаціональної цінності природного і культурного потенціалу гірських регіонів.

По завершенні секційних засідань учасники конференції підвели підсумки своєї роботи і ухвалили резолютивні документи. Відтак з урахуванням висловлених зауважень і пропозицій до проектів Резолюції та Декларації даного форуму «*Країни – члени Ради Європи за сталий розвиток гірських регіонів Європи*», зазначені документи були одноголосно прийняті.

Голова робочої групи з опрацювання проектів Резолюції та Декларації конференції, доктор економічних наук, директор Інституту регіональних досліджень НАН України (м. Львів) Василь Кравців запропонував назвати Декларацію конференції іменем міста її проведення – Ужгородською. При голосуванні цю пропозицію було підтримано одноголосно.

Було схвалено також проект Рекомендацій Конгресу Ради Європи щодо сталого розвитку Карпат та інших гірських регіонів Європи. Розгляд цих документів наприкінці вересня ц. р. передбачений у статутних комітетах Конгресу Ради Європи, а наприкінці жовтня 2010 року – на пленарній сесії Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи.

На пропозицію ректора Національного лісотехнічного університету академіка *Юрія Туниці* прийнято також звернення до урядів країн Карпатського регіону щодо започаткування процесу підготовки Екологічної Конституції Землі як основного закону всезагальної екологічної безпеки і сталого розвитку на планеті.

Ще одним яскравим підтвердження активності і результативності конференції стала проведена в її ході зустріч керівників регіонів – членів Міжрегіональної асоціації «Карпатський Єврорегіон», на якій прийнято ряд важливих документів, покликаних дати транскордонному співробітництву нове дихання, сприяти запровадженню нових, зумовлених теперішнім часом форм.

Зокрема, було прийнято Звернення до урядів Польщі, Словаччини, Румунії, Угорщини та України щодо поширення режиму малого прикордонного руху на всю територію «Карпатського Єврорегіону» та Звернення про відкриття пунктів пропуску через державний кордон на українсько-польському, українсько-словацькому, українсько-угорському та українсько-румунському кордонах.

В ході конференції висловлено низку пропозицій Уряду та Верховній Раді України, міністерствам та відомствам.

Надійшло 04.10.2010 р.